Inspiraţii folclorice în tapiseriile Aureliei Ghiaţă

Cunoscută încă din antichitate, tapiseria a reprezentat o mare înflorire în timpul momentelor esenţiale ale culturii universale, fiind la început apanajul aristocraţiei şi a fastului religios.

În spaţiul românesc primele tapiserii de sorginte autohtonă le întâlnim în Muntenia dar şi în Moldova, Transilvania şi Maramureş, dispunând de piese vechi de peste 300 de ani, creaţia unor meşteri anonimi şi nu numai.

Acestea împodobeau interiorul casei ţărăneşti ca ambiant dar şi păstrate în lăzi de zestre. Multe dintre tapiserii le întâlnim la curţile voievodale începând cu secolul al XV-lea, ale lui Ştefan cel Mare, Eremia Movilă şi Vasile Lupu. Sunt binecunoscute tapiseriile, adevărate tezaure naţionale, din colecţia mănăstirii Putna cu subiect religios şi tehnică populară în stilul covorului de perete. În această perioadă înfloritoare arta tapiseriei s-a concretizat într-o adevărată şcoală românească. Mai târziu în epoca fanariotă tapiseria este subapreciată, dar în Transilvania ca urmare a pătrunderii masive a „goblenului'' în unele castele ale grofilor, a influenţelor apusene, pătrunse în special în maniera flamandă era pentru proprietari o adevărată mândrie. Scenele de regulă mitologice, pastorale şi vânătoreşti, aveau o mare trecere împodobind interioarele şi dând un mare fast încăperilor.

Cu toate acestea interesul artiştilor plastici până la primul război mondial este sporadic, arta de şevalet rămânând statornică.

Ca urmare a aprofundării artei noastre folclorice în perioada celor două războaie mondiale în şcoli şi universităţi, apar preocupări serioase care pun în lumină valoarea autohtonă a creaţiei textile cu specificul local.

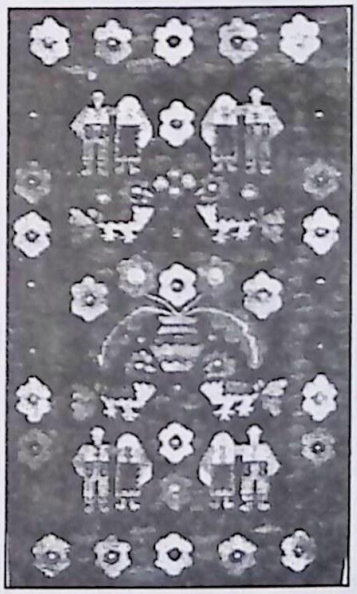
Astfel pe lângă materialele tradiţionale lâna, cânepa, inul şi bumbacul, apar şi materiale noi cum sunt: firul de aur, argint, mai nou cel de plastic într-o policromie specifică fiecărui artist.

Primele tapiserii moderne româneşti sunt legate de nume de prestigiu ca Aurelia Ghiaţă, Cecilia Cuţescu Storck, Lena Constante, Ana Jiquidi, Ştefan Constantinescu etc.

Aurelia Ghiaţă

Dar şi astăzi termenul „tapiserie'' este încă confundat de o parte din public, cu acela de „tapiţerie'' confuzie cu totul regretabilă, dat fiind faptul că ultimul are cu totul altă semnificaţie, dovadă a unei ignoranţe în spaţiul artelor decorative.

Joc oltenesc – 1935
ţesătură lână
1,50 x 0,79

Nuntă în Moldova – 1935
ţesătură lână
1,55 x 0,75

Sintetizând arta tapiseriei putem afirma că aceasta are trei dominante:

a) Tapiseria cu scop decorativ cu un proiect pe carton, hârtie etc. executat de un artist proiectant.

b) Motivele individuale în cadrul structurii materiei specifice.

c) Aşezarea lucrării într-o anume poziţie pe un perete vertical sau orizontal, dar şi înafara planului amintit, în galerii, magazine, spaţii sportive etc.

Jean Cassou, celebru critic plastic, afirma că „tapiseria este o mare artă monumentală a timpului modern... actualitatea tapiseriei constă că ne face să reliefăm tendinţa reîntoarcerii la frescă''.

Tapiseria românească se reflectă într-o multitudine de stiluri având creatori cu personalităţi tulburătoare. Una dintre acestea, cu activitate de pionierat, este şi marea doamnă a firului Aurelia Ghiaţă. Nu putem vorbi de şcoala modernă românească de tapiserie fără a cita activitatea de aproape patru decenii a artistei, ctitor în domeniu, care a transpus în operele sale neterminarea satului românesc cu o rară sensibilitate şi virtuozitate.

Aurelia Ghiaţă s-a născut la 6 ianuarie 1896 la Piatra Neamţ. În 1921 este studentă la Şcoala de arte frumoase, anunţându-se ca un artist de excepţie, dovadă că în anul IV participă la o expoziţie comună care cuprindea nume deja cunoscute ca Nuţi Acontz şi M.W. Arnold.

O perioadă se perfecţionează în arta penelului, dar nu renunţă la pasiunea dintâi, tapiseria. Tot atunci face numeroase călătorii de studiu în satele şi târgurile din Muntenia.

În 1927 îl cunoaşte pe Dumitru Ghiaţă, pictor de excepţie, căsătorindu-se cu el. Ghiaţă îi va dezvălui universul tulburător a artei ţărăneşti, miracolul şi poezia scoarţelor olteneşti.

Iubitor al artei populare marele pictor era un serios colecţionar având numeroase obiecte de ţesături, adevărate lăzi de zestre, majoritatea din zona Olteniei. Aurelia Ghiaţă a cercetat cu dragoste şi pioşenie scoarţele ţărăneşti descoperind o

gamă cromatică în care ultramarinul alături de roşul englez, negrul şi albul scos din culoare, sunt estompate de tonuri pastelate de siena. Din tricromia alb-negru-roşu şi deseori bicromia alb-roşu specifice artei populare, artista iscă necontenit „frumuseţi noi", încercând şi reuşind să convertească „meşteşugul bătrân" prin sobrietate şi discernământ, rigoarea legilor geometrice, rafinamentul cromaticii şi geometrismul ornamenticii. Astfel posibilităţile de combinare a culorilor şi motivelor devin infinite.

Studiind temeinic tehnica ţesăturii populare şi înţelegând specificul materialului şi a stilizării motivelor, tapiseriile artistei, departe de a fi facsimilul graficei de şevalet, devin adevărate „matrici stilistice" ale genului popular.

În mai toate lucrările sale, artista evidenţiează universul figural-uman transfigurat prin introducerea unităţii ţăran-ţărancă, ca o pledoarie pentru virtuţile acestora (Ex.: *Nuntă în Moldova* – 1935, ţesătură lână 1,55x0,75; *Joc oltenesc* – 1935, ţesătură lână 1,50x0,79). Dacă apar o serie de imagini din iconografia vechilor covoare româneşti acestea au cu totul altă semnificaţie; florile, cerbul, păsările, peştii au rezonanţa unor tipizări heraldice convertind cosmosul spaţiului ţărănesc în veşnicie.

Reţinem trei mari etape în creaţia Aureliei Ghiaţă:

a) Tapiseriile create între anii 1930-1935, majoritatea de puternică influenţă populară cu fonduri tari pline de sevă, cu armonii cromatice viguroase într-o tehnică aproape ţărănească. Ex: *Culegătoare de zmeură* – 1930, ţesătură lână; 10,00x2,00.

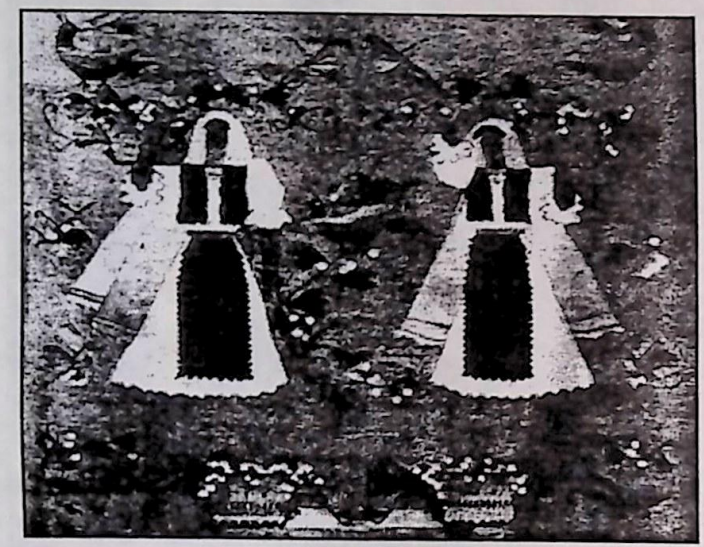
b) O nouă etapă de elaborare (după părerea noastră cea mai fructuoasă) între anii 1936-1941. Artista trece peste maniera creaţiei populare totale, păstrând-o doar spiritual. Din această perioadă se poate vedea liniştea sufletească concretizată într-o cromatică senină şi calmă obţinută din culori în totalitate vegetale. Remarcăm tonusul baladesc al unor lucrări în panouri cu ciobani descendând din nemuritoarea Mioriţă. Este cazul unor tapiserii cum sunt:

Cioban cu ţap – 1937, ţesătură în lână ţurcană naturală, 1,44x0,66;

Viziune câmpenească – 1938, ţesătură lână, 1,25x2,00; Pastorală – 1938 ţesătură lână, 1,75x1,15 şi altele. În această perioadă lucrările de dimensiuni mari nu s-au păstrat sau au fost înstrăinate de artistă, cele mai multe rămânând necunoscute.

Avem, totuşi cunoştinţă de o lucrare la comandă, intitulată *„Domniţele"* executată pentru Expoziţia internaţională de la New York (1939).

c) O etapă deosebit de fructuoasă, unde nostalgia satului românesc primează, deşi artista îşi orientează opera prin noi organizări compoziţionale, printr-o deschidere permanentă către afluxurile înnoitoare, mai ales în ceea ce priveşte motivistica abordată, imprimarea şi coloristica ţesăturilor realizate. Astfel între 1958-1964 totul se decantează în fonduri pastelate, cu efecte de mozaic, prin innobilarea cu fir de aur dar şi de argint. Predomină tonurile de auriu, roz, albastru titrat, vernil, monumentalizate în ţărănci zvelte dar sobre într-o adevărată baie de flori galbene în cel mai pur stil fovist (*Culegătoare de struguri* – 1959, ţesătură lână, 1,50x1,85; *Ţărancă cu coş de flori* – 1959, ţesătură lână, 1,15x0,62; *Primăvara I* – 1959, ţesătură lână, 1,02x0,58; *Flori şi grâu* – 1963, ţesătură lână cu fir de aur şi argint, 2,15x0,87).

Culegătoare de struguri – 1959, ţesătură lână; 1,50 x 1,85

Primăvară I – 1959
ţesătură lână;
1,02 x 0,58

Flori şi grâu – 1963
ţesătură lână cu fir de aur
şi argint; 2,15 x 0,87

Circumscrisă profund în filonul artei populare, Aurelia Ghiaţă este un exemplu fericit pentru modul exemplar cum a înţeles să valorifice în arta ei izvorul mereu proaspăt al creaţiei noastre populare.

Dezvăluindu-ne farmecul aparte a ţesăturii ţărăneşti, artista a scos la suprafaţă frumuseţi proprii universului popular, a veşniciei satului românesc, un mesaj în timp de o vitalitate care nu se pierde niciodată.

Prof. Marcel LAPTEŞ
Centrul Judeţean al Creaţiei Populare -Hunedoara

Bibliografie selectivă:

1. Barbasa Octavian – Dicţionarul artiştilor plastici români contemporani – Editura Meridiane, Bucureşti, 1974.
2. Buşneag Olga – Aurelia Ghiaţă – Editura Meridiane, Bucureşti, 1967.
3. J.E. Lips – Obârşia lucrurilor (O istorie a culturii omenirii), Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1964.
4. Grozdea Mircea – Tapiseria contemporană românească, Editura Meridiane, Bucureşti, 1982.
5. Dene Viorica – Tapiserii flamande – Editura Meridiane, Bucureşti, 1965.
6. Zdericiuc, B – Arta populară în România, Bucureşti, Editura Meridiane, 1964.
7. Marinescu Marina – Arta populară românească – Ţesături decorative, Cluj-Napoca, 1975.
8. Francisc Nistor – Creaţii şi creatori populari (Zona Maramureş), Casa Regională a Creaţiei Populare, Baia Mare, 1967.